

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Tisztelt Megjelentek!

Kérem higgyék el, amikor azt mondom, óriási megtiszteltetésnek érzem, hogy itt állhatok Önök előtt. A csornai gimnázium történelem tanáraként már régóta figyelemmel kísérem Nagy Miklós élénk közéleti tevékenységét, amikor 2008-ban megkerestem levelemmel: elmondaná-e mire emlékszik a csornai 56-tal kapcsolatban. Ebben a témában ugyan nem sokat tudott segíteni, hiszen ő itt volt részese az eseményeknek, de kivitt az andai hídhöz, megmutatta a határ osztrák oldalán felállított műalkotásokat, felmentünk a kilátóba, és akkor, ott - talán nem túlzás azt mondanom -, barátság szövődött kettőnk között.

Az ő segítségével ismerkedtem meg olyan egykori csornai vagy csornai kötődésű akadémistákkal, akik emlékeik elmondásával segítettek kutatásomat, pl. Bognár Csaba, Bognárné Cser Ágnes, Pálffy Loránd és Tóth László. Mert bármilyen furcsának tűnik, több kapcsolódási pont is van Mosonmagyaróvár és Csorna között. Az itteni vérengzésnek esett áldozatul a csornai Kovács István kőműves és Németh Károly segédmunkás. Az akadémia hat hősi halottja között volt Horváth Gyula is, aki 1935-ben Csornán látta meg a napvilágot, de a tragédia idején már Szanyban éltek. Másnap végzett a népharag Stefkó József határőr hadnaggyal, akinek holttestét a csornai temetőben földelték el. Az óvári tragédia híre hozzájárult ahhoz, hogy Csornán észhez térjenek a szembenálló felek, hiszen nálunk is a határőrség felé indult volna a tömeg.

Csornán a Mosonmagyaróvár felé kanyarodó út mellett áll a vidéki Magyarország egyik legnagyobb 1956-os emlékműve, melyet széleskörű összefogás eredményeképpen 2007-ben avattak fel. Szokatlan formájával, anyagával és jelképeivel hűen fejezi ki a forradalmat megelőző diktatúra embertelenségét és a forradalom emberségét. A kereszt alapzatú talapzat a szenvedést szimbolizálja, míg a hegyesre vágott sínek a töviskoszorúra utalnak. A kútszerű tömlőc a bebörtönzéseket, az aranyozott gömb a Napot, a fényt és a reményt jeleníti meg. A börtönrácsból felnyúló kezek, melyek 1956-os csornaiak kézlenyomatait mintázzák, a szabadság utáni vágyat érzékeltetik. A felhasznált szürke kockakő megidézti az 50-es évek kilátástalan hangulatát, de a forradalmárok barikádjaira is utal. A vasúti sínek egyszerre emlékeztetnek azokra, akik kénytelenek voltak elmenekülni az országból, illetve azokra a vidékiekre, akik vasúttal szállítottak élelmet a fővárosba.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

1956 kiemelkedő év volt a művelődéstörténetben. Ebben az esztendőben készült el az első endoszkópos fényképfelvétel és a ma is használt hajszárító, a tárcsafék ekkor váltotta fel a dobféket, ebben az évben találták ki a mesterséges intelligencia kifejezést, fedezték fel, hogy az embernek 46 kromoszómája van. Ezek mind fontos kultúrtörténeti lépések az emberiség történetében, de mi, magyarok 1956 említésekor az 58 évvel ezelőtt zajlott forradalomra és szabadságharcra emlékezünk. Ilyenkor fejet hajtunk az 1956-os forradalom és szabadságharc neves és névtelen hősei előtt. Mosonmagyaróváron pedig sajnos rengeteg kioltott élet iratkozott fel a mártírok névsorába.

Az 1956-os forradalom a modernkor egyik legmegrendítőbb szabadságért vívott harca volt. E forradalom nemcsak Magyarországon, hanem világviszonylatban is mélyen befolyásolta az akkori és a későbbi történelmi eseményeket, folyamatokat. Azokban a napokban az egész szabad nyugati világ feszülten, reménykedve, csodálkozva és csodálva, virrasztva „drukkolt” a magyar népnek. Még ma is sok helyen és több milliányi ember számára a magyar forradalom egyet jelent a szabadság iránti vágygal, az érte feltétel nélküli áldozathozatal képességével és a határtalan hazaszeretettel.

De miért is került sor a forradalomra? Miért csatlakoztak 58 évvel ezelőtt a tüntetőkhez az akadémia tanulói?

Magyarországot a második világháború végén elfoglalta a győztes szovjet Vörös Hadsereg, aminek hatására a 40-es évek végén, az 50-es évek elején mindent szovjet mintára kellett tennünk. Erre már sajnos készen állt egy árulásra kész vezető réteg. A túlzott iparosítás, a mezőgazdaság tönkretétele, a torz gazdaságpolitika súlyos helyzethez vezetett.

Az országot vezető kommunisták minden társadalmi csoportot megsértettek - a parasztokat, a munkásokat és az értelmiségieket egyaránt. A szavak elvesztették eredeti jelentésüket. Amikor azt mondták, hogy népi demokráciát építünk, azt értették rajta, hogy reszkessen mindenki a párttól. A békemozgalom háborús készülődést, a parasztság támogatása kuláküldözést, a szovjet-magyar barátság a Vörös Hadsereg megszállását, a növekvő jólét pedig egyre fokozódó elszegényedést jelentett. A beígért szebb jövő, szabadság és jólét helyett lett börtön, félelmetes hajnali csengetés, lefüggönyözött ablakú fekete autók és sorban állás az üres boltok előtt. Társadalmi egyenlőséget hirdettek, de ezt nem a szegény rétegek felemelésével, hanem a jobb helyzetben élők lesüllyesztésével érték el. Emberi közösségek bomlottak fel, hiszen sokan feleslegesnek, sőt ellenségnek érezték magukat, olyannak, akinek nincs helye az újjáépülő országban. Mennyi alkotóerő veszett kárba, hány diák jövőjét vágták el azzal, hogy az iskolai anyakönyvbe neve mellé X-et tettek, ami az osztályidegenséget jelentette.

A kommunista párttól függetlenül működő szerveződések felszámolták. Nem tűrték az ellenvéleményt, nem volt szólásszabadság, s megszűnt a demokrácia. Akik szót mertek emelni, azokat bebörtönözték. Törvénysértések, koncepciók perke ideje volt ez. A forradalom kitörését megelőző időkben az igazságtalanság és a megtorlás minden harmadik embert érintett valamilyen formában: 400 jogerős halálos ítéletet hoztak, és tízezreket börtönöztek be, vagy költöztettek ki otthonaikból. Akik ezt tették velünk, akarva-akaratlan, tudatosan vagy tudattalanul, de a sötét oldalon jártak, és a nemzet árnyékba borult.

Magyarországot teljesen elszakították Európa nyugati felétől, a határokat vasfüggöny zárta le, az iskolákban pedig a megszállók nyelvét, az oroszot kellett tanulni. A nemzeti hagyományokkal szakítva megváltoztatták a címet és a szovjet diktátor, Sztálin dicsőítésére 18 méter magas szobrot emeltek a lerombolt Regnum Marianum templom helyén. A diktatúra mindkét jelképét 1956. október 23-án semmisítette meg a forradalmi tömeg: a szoboróriást ledöntötték talapzatáról, míg a nemzetidegen címet kivágták a zászlóból.

1956 kinyitotta Magyarországot. A lehulló vasfüggönyön keresztül újságírók és forgatócsoportok özönlöttek be Nyugatról. A mosonmagyaróvári gyász megnyilvánulásait külföldi fotóriporterek örökítették meg, s nem sejtették, hogy fotóik alapján fognak bebörtönözni, sőt kivégezni embereket. Az óvári gazdászok beszámolóiban is olvashatunk a külföldi segélyszállítmányok fogadásáról.

Forradalmunk és szabadságharcunk már a modern médiakorszakban zajlott, így rengeteg képünk van az eseményekről. Azokban a napokban Magyarország képe megváltozott, és a nekünk oly sok jót nem hozó XX. században soha nem voltunk olyan kedveltek a világ közvéleménye előtt, mint akkor.

Tisztelt megjelentek!

Gyakran hallani azt a vélekedést, hogy a fiatalok közönyösek a közügyekkel szemben, forrófejűek, önzők és dologtalanok. Nem lehet rájuk számítani, és csak az érdeklő őket, hogy meglegyen a szórakozásuk. Köszönik, nem kérnek az 1956-os ünnepekből, az emelkedett gondolatokból, az országos ügyekből. Ennek ellenére a különböző felmérések azt mutatják, hogy az 1956-os eseményekre utaló kérdésre, vagyis arra, hogy mit ünneplünk október 23-án, a megkérdezettek fele határozott választ adott. Sokan emlékeztek valami pontokra, de a legtöbben, közel 60 százalékuk arra a jelszóra, hogy "Ruszkik haza!" A megkérdezettek 57 százaléka szerint a forradalom oldalán résztvettek a mai fiatalok példaképei lehetnek.

A tudással tehát nincs nagy gond, de a nemzeti büszkeséggel már hadilábon állunk. Előfordult már, hogy azt mondta nekem egy diák, mikor elkezdtek a magyar történelmet tárgyaló témakört, hogy „Jaj, de kár, mert mi olyan lúzerek vagyunk, mi mindenhol csak vesztesek voltunk”. Vajon az a diák, aki ezt mondta, tisztában volt vele, hogy a számítógépes világból származó lúzer kifejezést olyan személyekre használják, akik sikerek elérésére alkalmatlanok és kilátástalan jövőjűek, aminek tükörfordítása: „vesztes”?

Mi most hiába gondoljuk, hogy egy nemzet, mely 1100 éve él Európa közepén, nem lehet vesztes, a fiatalok, a mai akadémisták nem kis része keserűen látja az ország, és benne a saját jövőjét. 1956 megünneplése arra is jó alkalom lenne, hogy szót értsünk a fiatal generációval. Óriási az országos és a helyi politika felelőssége abban, hogy a közbeszéd értelmes célok megvalósításáról szóljon, mert fiataljaink nemcsak a közélettől, hanem az országtól is tömegesen fordulnak el. Ahogy 1956-ban is tömegesen távoztak az országból, köztük sok óvári gazdász is. A véres péntek után az akkori intézmény hallgatóinak mintegy 30%-a – köztük Miklós is - új hazát választott magának. Az 1956 szeptemberében beiratkozott 283 akadémista közül 82-en hagyták el az országot. Tudásukkal és szorgalmukkal az akkori NSZK, Svájc, Kanada, USA, Svédország, Dánia, Ausztria, és Kolumbia fejlődését szolgálták.

Tisztelt hallgatóság!

A most bemutatásra került kötet is érdekes, de a szerzője is megérdemli a figyelmet. Dr. Nagy Miklós 1935-ben született a rábaközi Acsalagon. Az elemi iskolát szülőfalujában és Bősárkányban végezte, majd a soproni Berzsenyi Dániel Gimnáziumban érettségizett. 1955-ben felvételt nyert a mosonmagyaróvári Mezőgazdasági Akadémiára. II.éves hallgatóként a forradalom eszméi mellé állt, és részt vett az október 26-i tüntetésen, ahol kézigránátszilánk-sérülést szenvedett. Társaitól támogatva, sebesülten ért haza, ahol még nagyobb tragédiával kellett szembesülnie. Elhunyt szeretett édesanyja. Néhány nap alatt gyökeres fordulatot vett élete. 1956. november 11-én elhagyta az országot, s Ausztrián keresztül az akkori Nyugat-Németországba került. Tanulmányait a würzburgi egyetemen végezte el, majd Regensburgban kapott állást a Bajor Élelmiszervizsgáló Intézetben. A doktori vizsgáját a Münchener Technikai Főiskolán tette le.

Miklós a távolból sem felejtette el hazáját. Magyarságát soha nem felejtette el, és ahol csak lehetett segített a Németországban szerencsét próbáló honfitársain. Egy rábaközi parasztcsalád gyermekéből igazi európai polgár lett. Munkája mellett, a saját eszközeivel és lehetőségeihez mérten mindent megtett azért, hogy gyermekkorának egykori színhelyét újra összekösse Európával. Az európaiság nála nem csak hangzatos jelszó. Európa nála a demokráciát, a szabad véleménynyilvánítást és az egyén képességeinek szabad kibontakozását jelenti. Ezekért a célokért vonult fel társaival 1956.október 26-án.

2004-ben óriási szerepet vállalt jelenlegi lakóhelye, a Regensburg közelében fekvő Sinzing és Csorna között létrejött testvérvárosi kapcsolatok kiépítésében. A kiváló testvérvárosi kapcsolatért nyerte el Sinzing és Csorna az Európa Tanácstól az Európa Diplomát és az Európa Zászlót.

Tevékeny munkálkodása révén évente szerveződik kirándulás, kulturális találkozó a két város és a két nemzet között. A testvérvárosi kapcsolat keretében több kiállítást szervezett Sinzingben magyar művészeknek és volt tárlat Csornán is sinzingi alkotóknak. Ezeknek a kapcsolatoknak köszönhetően sok barátság szövődött. A németországi Európai Kapcsolatok Egyesületének folyamatosan készíti a dokumentációt, fényképekkel, újságcikkekkel, a magyar újságcikkek fordításával. Idén augusztusban Sinzing-Csorna testvérvárosi kapcsolatok érdekében végzett évtizedes önzetlen munkája elismeréseként megkapta a Csorna Városért Emlékérmét.

Miklós folyamatosan publikál, könyveket ír. Elkészítette Életem története című könyvét, s folyamatosan írja szülőfaluja, Acsalag történetét is. Aktív tagja a Rábaközi Helytörténet-kutatók Társulatának. 79 évesen is állandóan megújul és nevel. Holnap például Csornán, a Nyugdíjas Akadémián tart előadást az egészséges táplálkozásról.

Kedvelt időtöltése még a festészet. A gimnáziumi évek alatt Ágoston Ernő rajziskolájába járt. Az akvarell festészetet a soproni Horváth Józseftől sajátította el. A würzburgi egyetemi évek alatt is rendszeresen járt a helyi művészeti körbe, ahol főleg akvarellt festett, de grafikát is készített. Németországban több kiállítása volt, de műveivel bemutatkozott Franciaországban és

Spanyolországban is. Magyarországon is sok tárlat nyílt alkotásaiból. Akvarell képein számos rábaközi templomot örökített meg. A most bemutatásra kerülő kötetbe 4 festménye került be. A címlapon az akadémia ódon falai, a belső borítón a sortűz, míg kedves tanára, Dohy János bemutatásánál egy mezei szarkaláb és egy apró szulák képe kapott helyet.

Keresd a nőt! – tartja a francia közmondás, s valóban minden sikeres férfi mögött áll egy Nő. Milyen sorsszerű, hogy Miklós felesége, Sieglinde is kénytelen volt elhagyni szülőhelyét. Ő a második világháború végén menekült Kelet-Poroszországból az előretörő szovjet csapatok elől. Megtanulták egymás nyelvét, és a német család leánya mindenben segítette és segíti magyar férjét.

Tisztelt megjelentek!

A könyv címe egyszerű és tárgyyszerű. Olyan amilyen a szerzője. Miklós is azt mondja, amit gondol. A könyv is azt tartalmazza, amit a címe takar. Óvári gazdászok és tanáraik az 1956-os forradalomban – visszaemlékezések és kordokumentumok. Óriási feladat volt ötven év távlatából összegyűjteni a világban szétszóródott akadémisták emlékeit. Tíz év kutatómunka eredményét vehetik kezükbe az érdeklődők. Miklós magánkiadásában jelent meg a munka, így belekerült mindaz, amit a szerző fontosnak tart az akadémia és Mosonmagyaróvár 56-os történetéből.

A kötet nem monográfia, inkább forrásgyűjtemény, melyben felhasznált minden elérhető kiadványt, sajtóban közölt visszaemlékezést, levéltári anyagot és periratot. Megszólaltatott minden olyan szemtanút, aki hajlandó volt beszélni a szörnyű emlékeiről és érdemleges információval rendelkezett az eseményekről.

A rövid előszó után Walleshausen Gyula 1993-ban kiadott iskolatörténeti munkájának 1956-ra vonatkozó összefoglalását olvashatjuk. Értékes rész az 1956 őszén beiratkozott tanulók évfolyamonkénti névsora, majd néhány oldallal később azoknak a gazdászoknak a listája, akik megsebesültek és-vagy elhagyták az országot.

A hat hősi halott életét és emlékének ápolását bemutató fejezetet nem tudtam könnyek nélkül olvasni. Az iváni Pintér Gizellát menyasszonyi ruhában temették, szülőházára pedig 1991-ben emléktábla került. Varga Erzsébetről utcát neveztek el Töltéstaván. Horváth Gyula szanyi sírkövén ezt a feliratot olvashatjuk: „Életem legszebb hajnalán mint diákot tört le a halál. Imádkozzon értem ki a síromnál megáll.” A művelt és életvidám Nagy Árpád már végzett tanítóként iratkozott be Óvárra. Szüleik egyetlen gyermekét Sarródon temették el. Szalai István édesapját és édesanyját is szovjet katonák gyilkolták meg, de a könyvből azt is megtudhatjuk, hogy síremléke miért van odabetonozva a fedőlaphoz. Wesztergom Imrét lébényiek százai kísérték utolsó útjára, s ahogy a koporsója alászállt a mélybe, a nemzeti himnuszt énekelték.

Vegyes érzésekkel olvastam a „Professzoraink szerepe a forradalomban” című fejezetet. Egyrészt a tanulói ragaszkodás és szeretet szép példájával találkozhat az olvasó, másrészt a megtorlás során értelmetlenül és megalázó

módon kettétört értelmiségi életek és pályafutások bemutatásával. Szinte jelképes Dohy professzor sorsa, aki aznap távozott az élők sorából, amikor a rehabilitációját tartalmazó értesítést, benne a Széchenyi-díj odaítélésével meghozta a postás. A már említett Dohy János igazgató helyettesen kívül megemlékezik Varga Ernő igazgatóról, több oktatóról, többek között Hídvégi László, Ebergényi Béla és Pintér László főiskolai docensekről is.

A mintegy 220 oldalas könyv felét teszi ki a 33 visszaemlékezés, melyek többségét Miklós jegyezte le. Az interjúk készítésénél látszólag egyszerű volt a munkamódszere. Kikérdezte a szemtanúkat, és leírta, amit elmondtak. Aki megpróbálkozott már hasonlóval, az tudja, hogy ez mennyire nem könnyű feladat. Az emberek nem úgy működnek, hogy választékosan, szinte nyomdakészen tollba mondják emlékeiket. Elengedhetetlen a bizalom megteremtése, melyet Miklósnak legtöbbször sikerült elérnie. Természetesen voltak olyanok, akik nem akartak beszélni a történekről. Különösen az itthon maradottak nyíltak meg nehezebben. Erről Hirtl László így vallott:

„Hosszú gondolkodás után szántam rá magam a levélírára. nem tudom szabad-e a múlt sebeit felszaggatni, szabad-e az emlékek felidézésével a borzalmakat még egyszer átélni. Szabad-e az utánunk jövő generációnak olyan tényeket feltárni, elmesélni, melyek ma csak a horrorfilmek fantáziájának szüleményeihez hasonlíthatók. Jogunk van-e nekünk ahhoz, akik e borzalmakat átéltük, hogy fiaink – hozzánk hasonlóan – álmaikban izzadva, hörögve meneküljenek az őket üldöző, megölni akaró páncélcsoportok, tankok elől. Azzal azonban, ha hallgatunk, nem derül ki az igazság, mely fontos és döntő, mert egy új generáció csak ennek tudatában képes a jövőt formálni, építeni.”

Nagy volt a kísértés, hogy ne idézzek a többi visszaemlékezésből is, de Önök nem hiszem, hogy felolvasóestet várnának tőlem. 1956-ról csak a rendszerváltás után lehetett nyíltan beszélni, de a Mosonmagyaróvári Mezőgazdaságtudományi Kar már az első szabad választások előtt fél évvel emléktáblát avatott a sortűz áldozatául esett hat hallgatója emlékére. A visszaemlékezések után az ekkor elhangzott beszédet is olvashatjuk.

Miklós az interjúk készítése mellett fáradhatatlanul fényképezett. Nemcsak a visszaemlékező személyek arcképét láthatják a kötetben, hanem a vérengzésnek áldozatul esett akadémisták síremlékeit is.

A kötet erőssége hogy sokféle nézőpontból mutatja be a megtörténeteket, attól függően, hogy ki melyik helyszínen tartózkodott, mikor és kivel vett részt az eseményeken. A gyilkos sortűz leírása is különbözhet, attól függően, hogy ki hol állt a menetben. Olyanoktól is olvashatunk visszaemlékezést, akik a forradalom leverése után voltak kénytelenek elmondani a fegyelmi bizottság előtt élményeiket. Nagyon érdekes olvasmány az események után keletkezett jelentések, eljárások, periratok böngészése. Az akadémia tanárainak és dolgozóinak be kellett számolniuk az eseményekről, de becsületükre legyen mondva, hogy ilyen nyomás alatt sem árultak el senkit név szerint, nem mondtak terhelőt senkire.

A könyvet a kötet lektorálását is magára vállaló dr.Kuroli Géza professzor úr megszívlelendő gondolatokat tartalmazó epilógusa zárja. Szintén őt dicséri,

hogy az óriási mennyiségű dokumentum és visszaemlékezés rendezve és könnyen áttekinthetően kerülhet az olvasó kezébe.

Tisztelt Emlékezők!

A könyveknek is megvan a saját sorsuk. Kívánom, hogy ennek a kötetnek az legyen a sorsa, hogy minél többen elolvassák és elgondolkodjanak a tartalmán. Az előszóban ugyan azt írja a szerző, hogy munkája nem teljes. Valóban, ahogy az előszóban utal is rá, vannak még olyan dokumentumok, melyek kutatására nem kapott engedélyt. Mégis megkockáztatom, hogy ennél mélyebben nem lehet bemutatni az óvári gazdászok és tanáraik 1956-os szerepét.

Miklósnak köszönöm a bizalmát, Önöknek pedig a megtisztelő figyelmét.

elhangzott: 2014.október 28., Mosonmagyaróvár, Cselley-ház